

אלוני זמורה

מה בין הסופר בן ציון

יהושע

לבין הסופר יעקב יהושע?

כשקראתי את סיפורו המפתיע של הסופר בן ציון יהושע, בעיתונו האינטרנטי של אהוד "חדשות בן עזר" (גיליון 1062), "משלוח מנות לשפרינצה", נזכרתי בסופר יעקב יהושע, ותהיתי אם קיים קשר בין שני הסופרים.

תהייתי היתה לא רק אם יש קשר משפחתי ביניהם, אלא אם תוכן הסיפור שקראתי תאם בהווייתו לתכני סיפוריו של הסופר יעקב יהושע (אביו של הסופר א.ב. יהושע) שהיה ידידו ובן גילו של אבי, שניהם זיכרונם לברכה.

בדקתי בוויקיפדיה ומצאתי קווי דמיון משותפים לשני הסופרים, אבל לא קשרי משפחה. (מן הראוי הוא שבני משפחותיהם החיים היום בינינו יוסיפו צילום לערכים המופיעים בוויקיפדיה).

הסופר בן ציון יהושע - יליד ירושלים בשנת 1936 בן לבכורה יוכבד לבית אלקלעי בת הישוב הספרדי הישן ולמולא רפאל שעלה מאפגניסטן בשנת 1898. הוא בעל תואר שני בלימודי סוציולוגיה ובספרות ימי הביניים. הוא כיהן כמנכ"ל "הוצאת מגנס" מנהל אגף ההסברה בעיריית ירושלים וכנספח תרבותי למרכז אסיה בטשקנט. הוא סייע בחילוץ יהודים מאזורי מצוקה במדינות מוסלמיות. הוא היה גם יו"ר אגודת הסופרים העבריים.

הסופר יעקב יהושע (1905-1982) היה מזרחן. מנהל המחלקה המוסלמית והדרוזית במשרד הדתות, סופר וחוקר הישוב היהודי הספרדי הישן בירושלים. חיבר ספרים רבים על שכונות ומשפחות בירושלים ובעיקר על שכונת מכורתו "ימין משה". כתב מאמרים רבים בעברית ובערבית. בשנת 1978 הוענק לו התואר "יקיר ירושלים".

אני מבקש לצטט שני קטעים קצרים **מספרו של יעקב יהושע "ירושלים הישנה בעין ובלב"** בהוצאת כתר. הספר משולב בהקדמה של בנו א.ב. יהושע ובאיוורים של הצייר יוסי שטרן:

עם שכניי וידידי הערבים (עמ' 87) - "...נתבקשתי להשמיע לידידי הערבים זיכרונות מאותם הימים, כשחיו אבותינו בחצרות העיר העתיקה בשותפות שכניהם המוסלמים. ידעתי כי השומעים הערבים, בעיקר מבני הדור הישן, אוהבים לשמוע על החיים שהיו בחצרות העיר העתיקה, על בתי הקפה שבהם ישבו יחדיו יהודים וערבים, על המצה, שהשכנים היהודים נהגו לכבד בה את ידידיהם ושכניהם הערבים ועל מגשי הפיתות, צלחות החמאה והדבש ותפוח הזהב שנהגו השכנים הערבים לשלוח לאבותינו במוצאי חג הפסח. ידעתי כי הם רוצים לשמוע על נשפי השירה והזמרה שקיימו להקות הבידור המצריות בבתי הקפה הגדולים שבשער יפו, בהם

השתתפו בני שני העמים, על לילות חודש רמדאן, שפעמים חל בחודש אלול, לילות שנפגשו, בסמטאות העיר העתיקה יהודים ומוסלמים - היהודים בדרכם לתפילת הסליחות והמוסלמים לתפילה שלפני יום הצום. ידעתי שבפי רבים מהם עדיין שגורות האספניולית והיידיש, שפות שלמדו משכניהם בחצרות העיר העתיקה."

ואם מותר לי להוסיף נימה אישית לסקירה הזאת, אני מבקש לספר על אבי אברהם זמרו (בן חרות) לבית הרדב"ז, שהיה יליד "משכנות שאננים" ובן גילו וחברו של יעקב יהושע, ודיבר שבע שפות על בוריון. (**עברית** מחצרו של אליעזר בן יהודה, **אנגלית** משירותו במנדט הבריטי, **ערבית** משכניו וידידיו הערבים, **ספרדית-לדינו** וספרדית-קסטיליאנית מבית אבותיו, **צרפתית** מלימודיו, שפת הסתרים בבית... **גרמנית** משכניו, **ואספרנטו** - היה חבר באגודה העולמית של זמנהוף).

לאחר מלחמת "ששת הימים", כשנפרצו גבולות ירושלים לארבע רוחות השמים, אבי היה אומר לאימי שהוא יורד להוריד את פח הזבל, והיה חוזר הביתה בשעות הלילה המאוחרות או לאחר מיספר ימים, כשפיו סיפורים על כך שהלך לתחנת האוטובוסים הערבית שליד שער שכם ב"חצר המטרה", ומשם היה נוסע לכפרים הערבים שמסביב לירושלים, לרמאללה ולשכם על מנת לפגוש את ידידיו הערבים משכבר הימים. לא פעם הוא חזר עם אחד מחבריו וילדתו החולה להתארח בביתנו, על מנת לטפל בילדה החולה בבית החולים הדסה.

סיפורו של הסופר בן ציון יהושע מבוסס על קרע בין העדה הספרדית לעדה האשכנזית, ביישוב הישן, בשל חוסר יידע והבנה במנהגים השונים. עם סוף מפתיע...

בסיפורו של יעקב יהושע יש תיאור של ידידות עמוקה שנרקמת בין היהודים לשכניהם הערבים, בשל היכרות הדדית של מנהגי המקום.

וכשיגיע היום, ונבין איש את מנהגיו של רעהו, ונלמד גם לכבד אותם, נעשה סולחה בין העדות השונות שבתוכנו, לא כמו בסיפור של "משלוח המנות..." - נצטרך ללמוד ולחזור ולאמץ את מנהגי אבותינו מהיישוב הישן, ללמוד ולאמץ את יחסי הריעות בינינו לבין שכנינו הערבים. לא ניתן לפוליטיקאים משני הצדדים להרוס מרקם של שכנות טובה, בלי לוותר על חלקות אלוהים הקטנות שבינינו.

ואז נאמץ את משפטו של הנביא ישעיהו: וְגַר זָאב עִם כְּבֶשֶׂת וְנֹמֵר עִם גְּדֵי יִרְבֵּץ וְעֶגְל וְכַפִּיר וּמְרִיא וּמְחִדּוּ וְנֹעַר קָטָן נֹהֵג בָּם.

לו יהי...

אהוד: דברייך תלושים מהמציאות. אם היינו מאמצים את מנהגי אבותינו, יהודי החסות של המוסלמים בתקופת היישוב הישן - פתח תקווה לא היתה נוסדת ב-1878 וכל מפעל חיבת ציון, הציונות וישראל היו תקועים עדיין תחת אפוטרופסות הכובשים המוסלמים, שהגיעו הנה במאה השביעית, ומשתוללים גם ביום ט' באב בהר הבית.

"יחסי שכנות" מעולם לא מנעו מערביי ארץ-ישראל לשחוט יהודים, כמו במאורעות תרפ"ט בחברון. בהם נשחט גם הנער העילוי צבי הדר, שאילו חי - הוא היה דודו אחי-אימו של הסופר יהושע קנז.

בשנות לימודיי בירושלים, לפני יותר מיובל שנים, היכרתי את יעקב יהושע ["אבא של בולי"] - שהיה אדם חביב ומאיר פנים, וגם העניק לי מדי פעם את כרכי הסידרה של ספריו המעניינים "ילדות בירושלים הישנה", וכתבתי עליהם רשימות ביקורת, דומני ב"קשת" (בר"ת) וב"משא".